

ОСОБЛИВОСТІ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ПРОЕКТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Н. БОГАЦЬКА

*голова Одеського апеляційного господарського суду,
голова Асоціації суддів господарських судів України*

Восени очікується прийняття Верховною Радою України у другому читанні та загалом проекту Закону України від 23 березня 2017 р. № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1].

Концептуальних змін зазнає саме господарський процес. Це пов'язано, зокрема, з імплементацією окремих процесуальних інститутів з інших видів судочинства (цивільного та адміністративного), фактичним повним оновленням змісту та структури Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) тощо.

Також зазнав змін і порядок перегляду судових рішень в апеляційному порядку. Забезпечення права на апеляційний перегляд справи визначено однією з основних засад судочинства у ст. 129 Конституції України [2].

Апеляційна інстанція покликана перевірити повне з'ясування місцевим господарським судом обставин, що мають значення для справи; відповідність висновків, викладених у рішенні

місцевого господарського суду, обставинам справи; дослідити, чи не було місцевим господарським судом допущено порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права. Таким чином, право на апеляційне оскарження є гарантією захисту порушених прав та охоронюваних законом інтересів особи.

Важливість цієї стадії господарського процесу полягає ще в тому, що постанова апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги набирає законної сили з дня її прийняття, як закріплено у ст. 105 чинного ГПК України [3], а отже, наслідки апеляційного провадження є підставами для початку і стадії виконання судового рішення, що у практиці Європейського суду з прав людини розглядається як невід'ємна частина закріпленого в ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4] права на справедливий суд.

Окремі аспекти апеляційного оскарження судових рішень у господарському процесі були висвітлені у статтях Т. Лузан, С. Сенік [5], Р. Пожоджука [6], А. Згама [7].

Проте у зв'язку з очікуваним оновленням змісту ГПК України існує

нагальна потреба проаналізувати зміст запропонованих новел і визначити перспективи їх практичного застосування, що і є метою нашого дослідження.

Насамперед потрібно зазначити, що у проекті ГПК України розширено перелік судів апеляційної інстанції внаслідок запровадження інстанційної юрисдикції. Так, згідно зі статтями 26, 254 перегляд рішень в апеляційному порядку здійснюватимуть апеляційні господарські суди, а саме перегляд рішень та ухвал місцевих господарських судів, які перебувають у межах відповідного апеляційного округу. Верховний Суд здійснюватиме перегляд рішень апеляційних господарських судів, ухвалених ними як судами першої інстанції (справи щодо оскарження рішень третейських судів, про видачу наказів про примусове виконання рішень третейських судів). Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності здійснюватиме перегляд в апеляційному порядку рішень, ухвалених Вищим судом з питань інтелектуальної власності (справи у справах з питань інтелектуальної власності).

Крім того, проектом ГПК України змінено порядок подання апеляційних скарг. На відміну від наявного порядку, апеляційна скарга буде подаватися безпосередньо до суду апеляційної інстанції. При цьому питання про витребування матеріалів справи суд вирішуватиме при відкритті провадження.

Збільшуються строки апеляційного оскарження: для рішень — з 10 до 20 днів, для ухвал — з 5 до 10 днів з дня їх проголошення. Це, безумовно, надасть учасникам процесу більше часу для того, щоб скористатися своїм конституційним правом на апеляційне оскарження.

Сама форма апеляційного провадження не зазнає суттєвих змін та передбачає розгляд скарг у порядку спрощеного позовного провадження. Імплементовані із суміжних типів судочинства такі види проваджень, як наказне провадження та загальне

позовне провадження, будуть можливі лише під час розгляду справ судами першої інстанції.

Доповниться господарський процес і новим механізмом залишення апеляційної скарги без руху та надання часу апелянту для усунення встановлених судом недоліків, як це зараз передбачено в адміністративному та цивільному судочинстві.

Водночас значні зміни торкнуться самої суті апеляційного перегляду. Якщо сьогодні апеляційна інстанція переглядає рішення у повному обсязі, то в майбутньому під час апеляційного перегляду суд перевірятиме законність й обґрунтованість рішення суду першої інстанції лише в межах доводів та вимог апеляційної скарги. І тільки в разі встановлення судом порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, він не буде обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги.

Такий механізм закладений розробниками законопроекту з метою забезпечення своєчасності розгляду спорів судами та практичної реалізації принципу правової визначеності.

Положення проекту ГПК України здебільшого ідеалізують судовий процес та розраховані на добросовісну поведінку учасників. Проте деякі з них можуть стати чинником для численних зловживань з боку недобросовісних відповідачів (боржників) та ухилення від відповідальності шляхом затягування слухання господарських справ, що завдає шкоди оперативності розгляду господарських спорів.

У цьому контексті закладений у ст. 273 проекту ГПК України механізм повторного апеляційного перегляду одного й того самого рішення суду викликає певну стурбованість.

По-перше, положення цієї норми надають особі, не повідомленій про розгляд справи або не залученій до участі в ній (якщо суд ухвалив рішення про її права та/або обов'язки), можли-

вість ініціювати повторне оскарження вже переглянутого судового рішення з інших підстав, які не були предметом попереднього перегляду.

По-друге, враховуючи статті 257, 262 проекту ГПК України, таке право (оскарження) може бути реалізоване в будь-який час із моменту ухвалення рішення, навіть у випадку спливу присічного строку для подання апеляційної скарги, зокрема через наявність обставин непереборної сили.

По-третє, відповідно до ст. 261 проекту ГПК України суд у випадку поновлення строку на апеляційне оскарження зупиняє дію оскаржуваного рішення, про що зазначається в ухвалі про відкриття апеляційного провадження.

Наведене надає недобросовісній стороні, котра, крім іншого, може оперувати визначеним у ст. 262 проекту ГПК України поняттям «непереборна сила» (яке, по суті, є оціночним), можливість неодноразового перегляду судового рішення, що тягне за собою зупинення виконання рішення та створює перешкоди у відновленні прав потерпілої сторони.

Наприклад, у справах про захист права власності подібне відстрочення набрання рішенням законної сили створює сприятливі умови для реалізації рейдерських схем.

Адже відповідачі, які незаконно заволоділи майном шляхом формальної зміни власника, на підставі правочинів, укладених у простій письмовій формі, можуть ініціювати нескінченний процес апеляційного оскарження одного й того самого судового рішення у статусі осіб, які не були залучені до участі у справі.

Внаслідок цього рішення не набере законної сили і не набуде статусу остаточного, що не сприяє реалізації головної мети судового захисту у відновленні порушених прав.

Аналогічна доля може спіткати й корпоративні спори, для яких поєднання декількох взаємопов'язаних вимог є типовим. Поступове оскарження із різ-

них підстав рішення суду в таких справах призводить до ситуації, коли останнє буде вважатися таким, що не набрало законної сили, а отже, не зможе бути пред'явлене до виконання.

Сьогодні в апеляційному порядку рішення може бути переглянуте тільки один раз. При цьому встановлений чинним ГПК України відповідний порядок не дозволяє апеляційному суду направляти справу на новий розгляд, а покладає на нього обов'язок здійснити її перегляд в повному обсязі та прийняти рішення по суті, що, безумовно, сприяє оперативному вирішенню господарських спорів та остаточності ухвалених рішень. І такі позитивні напрацювання повинні бути збережені.

Проект ГПК України загалом спрямований на чітку регламентацію господарського процесу та містить чимало ефективних інструментів, а саме: механізми стимулювання принципу змагальності сторін, протидії зловживання процесуальними правами та забезпечення своєчасності розгляду спорів судами.

Водночас науковці та практики звертають увагу на відсутність нагальної потреби запозичення окремих процесуальних інститутів з інших видів процесу, через їх непритаманність суті господарського процесу (наказне провадження, підготовче засідання, свідки).

З метою ефективного впровадження нових форм господарського процесу на практиці та попередження порушень права на судовий захист, було б доцільно врахувати при прийнятті проекту ГПК України пропозиції та доводи науковців, суддів і юристів-практиків.

У своєму системному значенні проект ГПК України визначає механізми стимулювання принципу змагальності сторін, протидії зловживанням процесуальними правами, забезпечення своєчасності розгляду спорів судами та практичної реалізації принципу правової визначеності.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : проект Закону України від 23 березня 2017 р. № 6232 (зі змінами за результатами першого читання) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3>
3. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page4>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Лузан Т. Л. Здійснення права на апеляційне оскарження судових рішень у господарському судочинстві / Т. Л. Лузан, С. В. Сенік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/4e80d344247a7f2cc22580c7004b1d9d/\\$FILE/Visnyk_11_2012.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/4e80d344247a7f2cc22580c7004b1d9d/$FILE/Visnyk_11_2012.pdf)
6. Пожоджук Р. В. Проблеми апеляційного та касаційного оскарження у господарському судочинстві / Р. В. Пожоджук [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravoznavec.com.ua/period/article/41417/%CF>
7. Згама А. О. Повноваження суду апеляційної інстанції у господарському процесі / А. О. Згама [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1914>

REFERENCES

1. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv: proekt Zakonu Ukrainy vid 23 bereznia 2017 r. № 6232 (zi zminamy za rezultatamy pershoho chytannia) [On Amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Justice of Ukraine and other legislative acts: Draft Law of Ukraine dated March 23, 2017 № 6232 (with changes as a result of the first reading)]. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415
2. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine dated June 28, 1996 № 254k/96-VR]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3>
3. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 6 lystopada 1991 r. № 1798-XII [Economic Procedural Code of Ukraine of November 6, 1991 № 1798-XII]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page4>
4. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 4 lystopada 1950 r. [The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of November 4, 1950]. Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Luzan T. L., Senyk S. V. Zdiisnennia prava na apeliatsiine oskarzhennia sudovykh rishen u hospodarskomu sudochynstvi [Implementation of the right to appeal against court decisions in economic legal proceedings]. Available at: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/4e80d344247a7f2cc22580c7004b1d9d/\\$FILE/Visnyk_11_2012.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/4e80d344247a7f2cc22580c7004b1d9d/$FILE/Visnyk_11_2012.pdf)
6. Pozhodzhuk R. V. Problemy apeliatsiinoho ta kasatsiinoho oskarzhennia u hospodarskomu sudochynstvi [Problems of Appeal and Cassation Appeals in Economic Proceedings]. Available at: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/41417/%CF>
7. Zhama A. O. Povnovazhennia sudu apeliatsiinoi instantsii u hospodarskomu protsesi [Powers of the court of appellate instance in the economic process]. Available at: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1914>

Богацька Н. Особливості апеляційного провадження відповідно до проекту Господарського процесуального кодексу України

Анотація. Стаття присвячена аналізу концептуальних змін, яких зазнає господарський процес у разі прийняття Верховною Радою України у другому читанні та в цілому проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», зокрема і до Господарського процесуального кодексу України в частині перегляду судових рішень в апеляційному порядку. Відображені новели апеляційного провадження та визначені перспективи їх практичного застосування.

Ключові слова: господарський процес, апеляційна скарга, апеляційне провадження, апеляційний перегляд.

**Богацька Н. Особенности апелляционного производства в соответствии с проектом
Хозяйственного процессуального кодекса Украины**

Аннотация. Статья посвящена анализу концептуальных изменений, которые предусмотрены для хозяйственного процесса в случае принятия Верховной Радой Украины во втором чтении и в целом проекта Закона Украины «О внесении изменений в Хозяйственный процессуальный кодекс Украины, Гражданский процессуальный кодекс Украины, Кодекс административного судопроизводства Украины и других законодательных актов», в том числе и в Хозяйственный процессуальный кодекс Украины в части пересмотра судебных решений в апелляционном порядке. Отражены новеллы апелляционного производства и определены перспективы их практического применения.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, апелляционная жалоба, апелляционное производство, апелляционный пересмотр.

**Bohatska N. Peculiarities of the Appeal Proceedings in Accordance with the Draft
Economic Procedural Code of Ukraine**

Annotation. The article is devoted to the analysis of conceptual changes which are foreseen for an economic process in the case of acceptance of Verkhovna Rada of Ukraine in the second reading and on the whole to the bill in part of appellate revision of court decisions. In the article shown innovations of appeal proceeding and determined the prospects of their practical application.

Key words: economic process, appeal, appeal proceeding, appellate revision.